

ЈУГОСЛАВИЈА И АЛЖИР

„Изражавајући дубоку жељу народа Југославије, који према алжирском народу већ низ година, током читаве његове херојске борбе, гаји дубоке симпатије и осећања – изјављујем у име југословенске владе да је она, с обзиром да већ више година *de facto* признаје алжирску владу решила да неодложно *de jure* призна владу Алжира, чији се председник налази данас овдје међу нама“.¹ Тим речима Јосипа Броза Тита, изреченим 5. септембра 1961. током трајања Прве конференције шефова држава и влада неангажованих земаља, дотадашњи односи алжирског покрета отпора (ФЛН) и југословенских власти преточени су у међудржавне односе Југославије и Алжира. Југославија је била прва европска држава која је признала Привремену алжирску владу.

*

Односи Југославије и Алжира имали су своју предисторију и она се одвијала у неколико фаза. Почев од 1945. југословенска јавност је била у прилици да свакодневно прати активности колонијалних сила. Вести о експлоатацији природних богатстава и јефтине радне снаге, разарању економске, социјалне, класне и културне структуре колонијализованих друштава, штрајковима, терору, пасивном отпору, оружаном борби, идејама које су покретале антиколонијалне револуције, формирале су мишљење најширих слојева становништва о аморалности колонијализма, размерама сиромаштва које је он проузроковао, ратовима које воде колонијалне силе. Те је ставове додатно утемељивало властито искуство аутентичне револуције које је обликовало специфичности унутрашњег политичког развоја Југославије и активности на спољнополитичком плану.

Током сукоба са СССР-ом и земљама „социјалистичког лагера“ (1948–1953) Југославија је унеколико редефинисала своју спољнополитичку оријентацију. Њена, до тог тренутка готово искључиво „европска политика“, уступила је место повезивању на „глобалном ванблоковском нивоу“. Организација уједињених нација, коју су

---

¹ Архив Југославије (АЈ), Кабинет председника Републике (КПР), I-3-a/2–2; Ј. Б. Тито, *Говори и чланци*, књ. XVII, Београд 1965, 104.

југословенски политичари и раније сматрали заштитником мира, гарантом међународног права над произвољном употребом силе и институцијом која омогућава дијалог сукобљених страна, постала је место на коме је Југославија износила своје ставове о бројним питањима међународних односа. Захтеви за одбраном мира, инсистирање на примени мирољубивих средстава при решавању међународних спорова, отпори стварању вештачких баријера у трговини, критика политике интересних сфера као изворишта подела и сукоба, одбацивање сваке политичке и војне агресије, подршка „природно и историјски“ сазрелим тежњама азијских и афричких народа да буду слободни и независни, нису били само допадљива спољнополитичка платформа већ и један од начина одбране сопствене независности. Тако се и догодило да политика коју је водила учини Југославију не само блиском многим покретима који су се борили против колонијализма већ и делом истог историјског процеса који је водио деколонизацији и превазилажењу неразвијености.²

Борбу за национално ослобођење Алжира југословенска дипломатија је пратила још од самих почетака у новембру 1954. Будући да се залагала за укидање колонијализма Југославија је осуђивала злочине француских оружаних формација и пружила моралну и дипломатску подршку Фронту националног ослобођења (ФЛН).³ У почетку је било и извесних колебања проистеклих из убеђења да треба водити рачуна о реакцијама Француске и одржању својеврсне „европске равнотеже“.⁴ Маја 1956, мимо захтева алжирске стране за независношћу, Јосип Броз Тито је у разговорима са представницима Француске предлагао компромисно решење „алжирског питања“.⁵ У лето и рану јесен 1956. у Београду су у тајности вођени

---

² Почев од 1952, Југославија је интензивирала своје контакте са представницима земаља Азије и Африке. То се, не случајно, подударило са тренутком у коме је, „оптерећена односима са Западом“, Југославија настојала да дефинише нову спољнополитичку алтернативу. На VII седници Генералне скупштине ОУН, одржаној 1952, Југославија је била у кругу земаља које су покренуле питање неразвијености и потребе њеног убрзаног превазилажења. Годину дана касније активно је у Светској организацији подржавала захтев за формирање фонда за неразвијене. На заседању из 1954. југословенски представници су подржали захтеве за решавање колонијалних питања и ликвидирање колонијализма. Иако није била учесник Азијско-афричке конференције одржане априла 1955. у Бандунгу, Југославија је подржала осуду колонијализма и дискриминације као „зла“ које треба у најкраћем року окончати. На Десетом заседању Генералне скупштине из 1955. Југославија је била међу државама које су подржале предлог Саудијске Арабије да се „алжирско питање“ изнесе пред Савет безбедности и тиме интернационализује.

³ Дипломатски архив (ДА), Министарства спољних послова Републике Србије (МСП РС), 1959, стр. пов., ф-1, Алжир; ДА, МСП РС, 1958, стр. пов., ф-1, бр. док. 265.

⁴ ДА, МСП РС, 1956, стр. пов., ф-1, бр. док. 1.

⁵ АЈ, КПП (837), I-a-1; Ј. Б. Тито, *Говори и чланци*, књ. XI, Београд 1959, 238. У поруци

неформални преговори између ФЛН и француске владе коју су заступали представници Социјалистичке странке.⁶

Развој догађаја у самом Алжиру најдиректније је утицао да ставови југословенских политичара и дипломата током летњих месеци 1956. доживе промену. На Брионском сусрету Тита, Насера и Нехруа, јуна 1956, по питању Алжира заузет је став да треба подржати настојања народа те земље за независношћу и захтевати да се француске трупе повуку из Алжира.⁷ Како је Влада у Паризу такве ставове оцењивала као „мешање у унутрашње послове Француске“ и непријатељски чин, неуспех у покушају посредовања омогућио је југословенској дипломатији да убудуће поступа у складу са својим спољнополитичким приоритетима.⁸ Неколико месеци касније, новембра 1956, Ј. Б. Тито је цео догађај „посредовања“ тумачио као покушај Југославије да помогне Француској „да изађе из Алжира“ и да у некој форми уније реши то болно питање.⁹ Таква тумачења, међутим, нису допринела побољшању односа са Француском, а представнике ФЛН су испунила сумњом када је у питању Југославија и њен лидер.

Отклањање сумње Алжираца да Југославија жели да избегне конфликт са Француском додатно је допринело интензивирању подршке ФЛН и заоштравању критике француског колонијализма. Била је то последица процене да је југословенски утицај на ФЛН од пресудног значаја за реализацију новог југословенског спољнополитичког концепта.¹⁰ Упоредо са тим формулисан је и јасан политички став према догађајима у Алжиру који је сажимао три постулата: уважавање специфичних интереса бројне француске заједнице, истицање да ФЛН представља легитимног

коју су Титу, 26. маја 1956, упутиле вође Алжирског националног покрета захтевано је да приликом посете Француској покуша да изнађе „либерално и мирољубиво решење“ које би било инспирисано „принципом самоопредељења, демократије и међународног права“ и које би убрзало окончање француско-алжирског непријатељства.

⁶ ДА, МСП РС, 1956, стр. пов., ф-1, 449; ДА, МСП РС, 1956, стр. пов, ф-1, 112. – Југославија ће још једном, 1958. покушати да организује тајне преговоре представника ФНЛ и Француске, али и тада без резултата.

⁷ У заједничкој изјави три лидера, уз остало, је наведено: „Руководећи се уверењем да је колонијална доминација непожељна и да је увредљива и за оне који владају и за оне којима се влада, три шефа влада изражавају симпатије према жељама народа Алжира за слободом. Њима је познато да у Алжиру постоји знатан број људи европског порекла чији интереси треба да буду заштићени, али то не би требало да омета признање легитимних права Алжираца“. – Заједничка изјава Тита, Нехруа и Насера, *Међународна политика*, 1956, бр. 152–153, 1.

⁸ ДА МСП РС, ПА, 1956, ф-18, бр. 412137; ДА МСП РС, ПА, 1957, ф-79, бр. 425598.

⁹ Ј. Б. Тито, *Говори и чланци*, књ. XI, Београд 1959, 238.

¹⁰ ДА МСП РС, 1958, стр. пов., ф-1, 265.

политичког представника целокупног алжирског народа и инсистирање на моменталном прекиду ратног сукоба и отпочињању преговора.¹¹ У складу са тим југословенске дипломате су на XI заседању Генералне скупштине УН из 1956. подржале нацрт Резолуције 18 афро-азијских земаља у коме је захтевано признавање права алжирском народу на независност. Годину дана касније, на XII заседању Генералне скупштине УН, Југославија је тражила да сукоб буде окончан мирољубивим средствима „на правичној и обострано прихватљивој основи“.¹² На наредном, XIII заседању Генералне скупштине УН из 1958, југословенски представници су подржали Нацрт резолуције 17 афро-азијских земаља у коме се признаје право алжирском народу на независност, а од Француске тражи да приступи преговорима са Привременом алжирском владом.¹³ Таква политика Југославије изазивала је нескривено поштовање ФЛН не само у Алжиру и земљама Африке већ и у другим државама Трећег света.¹⁴

Питање Алжира и признања Привремене алжирске владе била је једна од политичких тема о којима је Ј. Б. Тито разговарао са лидерима неангажованих земаља Индонезије, Индије, Бурме, Цејлона, Судана приликом своје посете земљама Азије и Африке из 1958/59. године. У исто време југословенске дипломате су настојале да „убеде“ представнике Привремене алжирске владе како је „питање признања“ за Југославију „неформалног карактера“ јер не мења успостављени однос али објективно може, у датом тренутку, да ослаби позиције Југославије на спољнополитичком плану.¹⁵ У интерним анализама рађеним за потребе државне дипломатије међу „позитивним последицама“ признања истицано је подизање угледа Југославије у Трећем свету, ограничавање совјетске пропаганде и утицаја међу напредним и револуционарним покретима, политички притисак на Француску да преговорима реши настали проблем.

---

¹¹ Д. Богетић, *Југославија и борба алжирског народа за национално ослобођење 1954–1962*, у: Југославија–Алжир, Зборник радова, Београд 2013, 11–47.

¹² ДА, МСП РС, ПА, 1957, Француска, ф-79, бр. 425598.

¹³ АЈ, КПП (837), I-3-a/2-1; *Југословенски преглед*, бр. 4, април 1960, 177; *Југословенски преглед*, бр. 2, фебруар 1961, 89–91; 3. Печар, *Алжир до независности*, Београд 1967, 592; ДА, МСП РС, ПА, 1958, ф-98, бр. 422396; ДА, МСП РС, ПА, 1958, ф-98, бр. 422642.

¹⁴ У писму упућеном Ј. Б. Титу 27. јула 1958. чланови Одбора за координацију и извршење ФЛН су исказивали „своју најтоплију захвалност и своју најдубљу благодарност“ за напоре које чини за „ствар алжирског народа“ и за мир у свету.

¹⁵ Представници Привремене алжирске владе су отворено исказивали своје разочарање и незадовољство што их Југославија није међу првима признала. У каснијем периоду притисци на Београд да „пожури“ са признањем били су последица процене да би одлука Југославије утицала и на многе друге земље да признају Привремену алжирску владу. – АЈ, КПП (837), I-3-a/2-1, Алжир, 53–54.

Међу „негативним последицама“ указивано је на дугорочно погоршавање односа са Француском и посредно слађење позиција генерала Де Гола у његовом сукобу са екстремном десницом.¹⁶ Дипломатску акцију пратила је пропагандна активност, материјална помоћ ФЛН и веома конкретна војна подршка.¹⁷

Остајући верни принципима своје антиколонијалне политике југословенски представници су јуна 1959, приликом посете Југославији алжирске владине делегације на челу са Ферхатом Абасом, потврдили своје раније изречене ставове о оправданости ослободилачке борбе народа Алжира.¹⁸ Разговарало се о југословенском признању Привремене алжирске владе, економској, финансијској и војној помоћи, последицама и утицају међуарапских прилика на ситуацију у Алжиру. Приликом посете није дошло до формалног признања Привремене алжирске владе услед процене да то не допуштају „међународне околности“. Признање је одложено на неодређено време уз обећање министра спољних послова Коче Поповића да ће се њему приступити „чим се укаже за то повољна прилика, нарочито ако се то буде могло извести заједно са неким другим земљама“.¹⁹ Ипак, сама посета и њен садржај значили су *de facto* признање Привремене алжирске владе.²⁰ Тим чином Југославија је још једном недвосмислено показала да у алжирском рату није неутрална.²¹ На тај простор југословенска дипломатија је гледала као на „неку врсту суседства“ од кога нас дели „само Средоземно море“.²² Будући Алжир је посматран као „природни савезник“ и држава чији ће развојни пут бити умногоме сличан југословенском, како на унутрашњем тако и на спољнополитичком плану. На другој страни, представници Привремене владе Алжира су на Југославију гледали као себи „најближу неарапску земљу“, а њену политику несврставања сматрали „једином алтернативом“ у сопственој спољној политици.²³

---

¹⁶ ДА, МСП РС, ПА, 1959, ф-97, бр. 43247; ДА, МСП РС, ПА, 1959, ф-97, бр. 47119; ДА, МСП РС, ПА, 1959, ф-97, бр. 46961.

¹⁷ У периоду од 1958. до 1962. забележено је чак педесет акција заустављања југословенских бродова од стране француске војске у близини обале Алжира. Посебно велики публицитет добило је заустављање брода „Словенија“, из јануара 1958, на коме је пронађен товар муниције. О војној помоћи Алжиру више у: З. Печар, *Алжир до независности*, 597–600.

¹⁸ АЈ, КПП, I-3-a/2-1.

¹⁹ АЈ, КПП (837), I-3-a/2-1.

²⁰ Исто.

²¹ АЈ, КПП (837), I-3-a/2-1; З. Печар, *Алжир до независности*, 592–593.

²² ДА МСП РС, 1959, стр. пов., ф-1, Алжир; ДА, МСП РС, 1958, стр. пов., ф-1, бр. док. 265.

²³ ДА, МСП РС, ПА, 1959, ф-97, бр. 47119; ДА, МСП РС, ПА, 1959, ф-97, бр. 48722; АЈ, КПП, I-3-a/2-1.

Висок ниво успостављених односа потврдило је и отварање Бироа ФЛН у Београду марта 1960. Иако нису имали дипломатски статус, представници Бироа су преко односа са Социјалистичким савезом радног народа Југославије (ССРНЈ) имали положај „угледног странца“ који им је омогућивао контакте са представницима државних институција, трговинских комора, страних дописништава.²⁴ Током 1960. Тито је разменио више порука са Бен Јусефом Бен Кедом у којима му се обраћао као „Председнику Привремене алжирске владе“. Истовремено, садржаји наведених порука, који су говорили о злочинима француске војске у Алжиру, иницирали су појачану југословенску дипломатску акцију у ОУН са циљем да се даљи злочини и разарања спрече.²⁵

Сусрет Ј. Б. Тита са целом Привременом владом Алжира, до којег је дошло априла 1961. приликом посете Тунису, додатно је актуелизовао питање статуса и признања Привремене алжирске владе. Том приликом Тито је обећао безрезервну политичку подршку и знатно повећање војне помоћи, посебно у тешком оружју.²⁶

Захваљујући ангажману југословенске дипломатије представници Привремене алжирске владе су добили позив да присуствују Конференцији шефова држава и влада неангажованих земаља у Београду. Тако је 2. септембра 1961, дошло до сусрета Јосипа Броза Тита и председника Привремене алжирске владе Бен Јусефа Бен Кеда.²⁷ Неколико дана касније, 5. септембра 1961. Југославија је и званично признала Привремену владу Алжира.

*

Функционери Алжира сматрали су Југославију једном од земаља која је, својом подршком и помоћи, понајвише допринела победи Алжирске револуције. У складу са тим односи две земље су се од првог тренутка развијали на основама искреног пријатељства, солидарности и плодне сарадње.²⁸

Југословенски државни врх је са нескривеним задовољством поздравио склапање споразума у Евијану којим је окончан рат у Алжиру,²⁹

---

²⁴ ДА, МСП РС, ПА, 1960, ф-98, бр. 45731.

²⁵ У порукама се спомињала бројка од око 200.000 становника Алжира који су изложени потенцијалном масакру француске војске. Поруке су размењене децембра 1960.

²⁶ ДА, МСП РС, ПА, 1961, ф-101, бр. 425483, 43122; 44148; *Југословенски преглед*, бр. 5, мај 1961, 227–228; 3. Печар, *н. д.*, 594.

²⁷ АЈ, КРР (837), I-3-a/2–2.

²⁸ АЈ, КПП, I-1/7.

²⁹ Споразум у Евијану склопљен је после дугих преговора 18. марта 1962. Њиме је

проглашења резултата референдума о самоопредељењу народа Алжира од 1. јула 1962. и формирања прве владе Демократске Народне Републике Алжир од 20. септембра 1962.³⁰ Те су вести у Београду доживљаване као потврда исправности политике за коју се Југославија залагала.

Југословенска дипломатија је била свесна да престанком рата настаје „квалитативно нова ситуација и на плану алжирско-југословенских односа“. Процењивано је да ће револуционарна власт у прелазном периоду, у настојању да са успехом реши питања уређења и обнове земље, бити принуђена да затражи помоћ у иностранству. У складу са тим учавана су и настојања великих сила да се позиционирају и буду присутне у будућем Алжиру. У таквим околностима дипломате су већ крајем марта 1962. саветовале државном врху да предузме потребне мере „како би Југославија у будућем Алжиру обезбедила себи такво место и такав степен међусобних односа који би обезбедили валоризирање свега онога што смо до сада политички и материјално учинили за алжирски покрет и представљали логичан наставак већ широко развијених односа до данас.“³¹ За такве активности, по њиховом мишљењу, постојали су сви услови – углед и поверење које Југославија ужива, распрострањена свест код вођа алжирске револуције да су им југословенска искуства најближа, одлучност Привремене алжирске владе да спољну политику води на принципима Београдске конференције, развијени лични контакти и везе између алжирских и југословенских политичара.³² Ипак, да би се наведене предности адекватно искористиле, државном врху је саветовано да дотадашњу помоћ Алжиру, за којом су престале потребе, замени повољним кредитима и хуманитарном помоћи. Посебно корисним за будуће односе и утицај који Југославија треба да остварује, сматрано је „максимално и организовано“ пружање помоћи око формирања кадрова који ће обављати „одговорне функције у будућем Алжиру“ и омогућавање Алжирцима да

окончан осам година дуг рат а Алжиру је дозвољено право на самоопредељење. На референдуму организованом 1. јула 1962. готово 99% гласача определило се за независност. У страху од освете, и поред загарантованих свих права, из Алжира се иселила готово цела француска заједница. У рату је према француским подацима погинуло 17.459 француских војника, око 350.000 цивила и око 162.000 алжирских војника. Према алжирским изворима у рату је погинуло око 300.000 алжирских војника и око 1,5 милиона цивила. У одмаздама које је ФЛН вршио после закључења споразума страдало је између 50.000 и 150.000 цивила. – АЈ, КПП (837), I-1/7.

³⁰ Избори за Уставотворну скупштину одржани су 20. септембра 1962. И на њима је победу однела листа ФЛН-а. Алжир је званично проглашен републиком 20. септембра 1962. Мандат за састав владе поверен је Ахмеду Бен Бели. – АЈ, КПП (837), V-2-а; АЈ, КПП (837), V-2-а.

³¹ ДА, МСП РС. 1962, ф-3, бр. 410005.

³² Исто.

проуче и примене југословенско искуство. Као један од приоритета истицано је „даље јачање“ личних контаката са алжирским руководиоцима. Свестрано сагледавање економских потенцијала и потреба Алжира у циљу јачања привредних веза, развијања спољнотрговинских контаката и организованог наступа југословенских предузећа, била је још једна од мера коју је требало предузети.³³

Своју политичку позицију у Алжиру Југославија је настојала да гради на објективној критичкој анализи алжирске стварности. Из извештаја који су стизали дипломатским каналима у Београд могло се видети да је по ослобођењу отпочела борба за власт која је добила размере које угрожавају остварено у рату. У општем одмеравању снага политичких групација посебно опасним сматран је сукоб Бен Беле и Бумедијена око будућег развоја земље и питања ко и како треба да води државу и народ. На спољнополитичком плану југословенске дипломате су бринуле повремено присутне тенденције враћања „на старе оквире“ и регионално окупљање афро-азијских земаља, што се косило са југословенским ставовима да универзалност проблема са којима се суочавају земље Африке (неразвијеност), захтева окупљање на ширем и свеобухватнијем плану и од оног који је трасирала Београдска конференција.³⁴ Све већ на почетку уочене проблеме југословенска дипломатија је са пажњом пратила и у наредним годинама.

*

После јуна 1962. и стицања независности односи Алжира и Југославије доживели су убрзан успон. Југославија је већ 1962. акредитовала свог амбасадора у Алжиру док је алжирска страна то учинила марта 1963.³⁵ Дипломатски представници су од самог почетка играли важну улогу у преносу порука, информација и ставова.³⁶

Значајно место у изградњи добрих односа играле су и бројне парламентарне, партијске, министарске, борачке, омладинске, просветне, синдикалне делегације које су две државе размениле током 1963, 1964. и 1965. године.³⁷ Међу њима, по своме значају, посебно су се истицале посете

---

³³ Исто.

³⁴ ДА, МСП РС. 1962, ф-3, бр. 425296; ДА, МСП РС. 1962, ф-3, бр. 427215.

³⁵ Југославију је у Алжиру представљао Нијаз Диздаревић а Алжир у Београду Рехда Малек. – АЈ, КПР (837), I-3.a/2–5.

³⁶ АЈ, КПР (837), I-3.a/2–5; АЈ, КПР (837), I-3.a/2–6; АЈ, КПР (837), I-3.a/2–7; АЈ, КПР (837), I-3.a/2–11; АЈ, КПР (837), I-3.a/2–12.

³⁷ АЈ, КПР (837), I-3.a/2–3; АЈ, КПР (837), I-3.a/2–4; *Југословенски преглед*, бр. 9, септембар 1965, 229–231.

А. Бен Беле Југославији из марта 1964,³⁸ и Ј. Б. Тита Алжиру из априла 1965.³⁹ Резултати наведених сусрета били су вишеструки. Утврђена је идентичност погледа на питања међународне сарадње и стања у међународним односима. Оштро је осуђен сваки облик колонијализма и расне дискриминације и истакнута потреба за његовом хитном ликвидацијом. Неприхватљивим је означен сваки облик притиска и мешања у унутрашње послове других земаља. Политика несврставања означена је једином спољнополитичком алтернативом Алжира и Југославије, а одлуке Београдске и Каирске конференције драгоценим путоказом који треба следити у војним блоковима подељеном свету. Борба за мир и равноправну сарадњу у свету, економски развој неразвијених земаља, разоружање и отклањање опасности од нуклеарне катастрофе означени су као приоритети у политици две земље на међународном плану. Позитивно је оцењена улога Организације афричког јединства и Уједињених нација. Ради проширења економске и научно-техничке сарадње, која је иначе позитивно вреднована, донета је одлука о формирању мешовитих комитета за економску сарадњу и закључењу културне конвенције.⁴⁰

У много чему Југославија је представљала узор револуционарном вођству Алжира. И баш из тих разлога представници југословенског државног и партијског врха су стално скретали пажњу својим саговорницима да се туђа искуства у изградњи државе, па и југословенско, могу „користити“ али не и „копирати“ због специфичности сваке земље. Такве „сугестије“ суштински су потврђивале југословенски став, исказан више пута и у разговорима са представницима СССР-а, о постојању различитих путева који воде ка социјализму и да ничије искуство не треба наметати нити прихватати као једино могуће и једино исправно.⁴¹ Што се тиче Алжира, његови највиши представници нису крили да је помоћ Југославије била од „пресудног значаја“ за алжирску пољопривреду у првим постреволуционарним годинама, да је та подршка најдиректније омогућила функционисању привреде паралисане француском опструкцијом и уценама, а пример те земље доприносио „оријентацији маса ка социјализму“.⁴²

---

³⁸ АЈ, КПР (837), I-3-a/2-8; АЈ, КПР (837), I-3-a/2-8; *Југословенски преглед*, бр. 7-8, јул-август 1964, 318-319; *Југословенски преглед*, бр. 9, септембар 1965, 329-332.

³⁹ АЈ, КПР (837), I-2/24-1.

⁴⁰ АЈ, КПР (837), I-3-a/2-8; АЈ, КПР (837), I-3-a/2-8; *Југословенски преглед*, бр. 7-8, јул - август 1964, 318-319; *Југословенски преглед*, бр. 9, септембар 1965, 329-332.

⁴¹ АЈ, КПР (837), I-3-a/2-3.

⁴² АЈ, КПР (837), I-3-a/2-4. - Достављајући Алжиру 500 трактора и 150 кампањола и оспособљавајући на брзим курсевима око 550 тракториста и 60 механичара Југославија је припомогла да Алжир, суочен са опструкцијом Француске, успешно

У разговорима са алжирским функционерима провејавала је свест да је њима југословенско искуство у изградњи социјализма „најближе и најкорисније“. У том контексту тражена је помоћ у организовању министарстава, државних служби и институција. Занимало их је све што је било у вези са југословенским самоуправљањем. Користили су као узор државни Устав, Статут Савеза комуниста Југославије (СКЈ), акта и материјале Социјалистичког савеза радног народа Југославије (ССРНЈ), правилнике и статуте борачких, синдикалних, омладинских, женских организација и друго.⁴³ На тај начин посредно је јачала и позиција Југославије међу револуционарним и напредним покретима у Трећем свету.

Од значаја за развијање добрих међудржавних односа, усаглашавање ставова око битних питања међународних односа и успостављање личних веза биле су и поруке које су у континуитету од јесени 1962. до лета 1965. размењивали Ј. Б. Тито и А. Бен Бела. Међу њима од посебног су значаја биле оне које су се тичале интернационалних криза Хладног рата и универзалистичког концепта политике неангажованости. Политичке поруке су утицале на развијање посебног личног односа Тита и Бен Беле који је карактерисало поштовање, искреност и поверење.

*

Добра политичка клима у односима две државе погодовала је развоју економских односа. Робна размена је започела већ од октобра 1962. када је, на захтев нове алжирске владе, Југославија испоручила Алжиру 500 трактора. Трговинска размена је јула 1963. добила дефинисане оквире потписивањем Трговинског и Платног споразума. Ипак, укупан обим размене у годинама 1963–1964. није прелазео 10 милиона долара.⁴⁴

На инвестиционом плану Југославија је Алжиру јануара 1963. одобрила кредит у висини од 10 милиона долара од чега је готово једна половина искоришћена на куповину фабричких постројења, инвестиционе опреме и капиталних добара од југословенских произвођача (опрема за две текстилне фабрике, фабрику коже, фабрику за прераду воћа и поврћа, рударски инструменти, рибарски бродови...). Послове на изградњи наведених постројења увели су на алжирско тржиште више југословенских фирми попут „Првомајске“, „Енергопројекта“, „Раде Кончара“, „Југоинвест“ и других.⁴⁵ Техничка сарадња две земље заснивала се на Споразуму о научно-техничкој сарадњи, из јула 1963, и Протоколу о

приведе крају кампању орања и прве сетве. Југословенским машинама је било обрађено 95% обрадивих површина.

⁴³ АЈ, КПР (837), 1-3-а/2-2.

⁴⁴ *Југословенски преглед*, бр. 9, септембар 1965, 231.

⁴⁵ Исто.

примени Споразума о научно-техничкој сарадњи, из септембра 1963. На основу њих су дефинисани конкретни периодични планови унутар којих се одвијала сарадња у области здравства, пољопривреде, рударства и геологије, сфери државне администрације.⁴⁶

Културна сарадња Алжира и Југославије била је регулисана Споразумом о културној сарадњи из јула 1964. На основу њега посебно добри резултати су остварени на пољу школовања и стручног усавршавања.⁴⁷

*

Политички пад Ахмеда Бен Беле, до кога је дошло 19. јуна 1965. и који је у Београду доживљен „као прави шок“ и различити приступи концепту политике несврставања (Југославија се залагала за универзалистички, а Алжир за регионални модел), утицали су на привремено слабљење односа Југославије и Алжира. Вест о уклањању с власти Бен Беле изазвала је у Београду велику подозривост у погледу будуће политике Алжира. Иако конфликт на релацији Београд – Алжир није постојао, било је потребно време да односи две државе досегну пређашњи ниво.⁴⁸ У томе се успело захваљујући вољи која је постојала на обе стране.

Октобра 1966. у званичној посети Југославији боравила је државна делегација Алжира коју је предводио Х. Бумедијен. Била је то добра прилика да се два државника боље упознају и размене мишљења о бројним питањима везаним за међународну политику и међусобне билатералне односе. Разговарало се о приликама у Трећем свету, војним блоковима и блоковској политици, неоколонијализму и империјализму, сукобима међу социјалистичким земљама и последицама које они изазивају у Африци, својерсној стагнацији која је захватила напредне и револуционарне покрете, кризним жариштима и ратовима у свету. Тито и Бумедијен су делили мишљење да треба пружати подршку револуционарним покретима, јачати сарадњу прогресивних снага у свету, протестовати и осуђивати све видове интервенција и мешања у унутрашње ствари других земаља.⁴⁹ Када су у питању били билатерални односи Алжира и Југославије, два државника су разменила мноштво важних информација о унутрашњем развоју својих земаља и могућностима за даљу сарадњу. Разговори су били отворени, пријатељски, пуни узајамног разумевања и решености да

⁴⁶ Први периодични план техничке сарадње, који је обухватао период 1963–1964, закључен је 23. јула 1963. а други, за период 1964–1965, склопљен 15. јула 1964.

⁴⁷ *Југословенски преглед*, бр. 9, септембар 1965, 231.

⁴⁸ *Југословенски преглед*, бр. 9, септембар 1965, 330; АЈ, КПП (837), I-3-a/2–13.

⁴⁹ АЈ, КПП (837), I-3-a/2–17.

постојећи пријатељски односи буду даље унапређивани. Блискост у изнетим ставовима и подударност у гледиштима била је несумњива.⁵⁰

Нови почетак подразумевао је и отворен разговор о свргавању Бен Беле, што је била тема неформалних разговора Ј. Б. Тита и Х. Бумедијена. То осетљиво питање „отворио“ је Х. Бумедијен, сматрајући да Титу, као Бен Белином личном пријатељу, мора појаснити суштину донете одлуке. Разлоге уклањања „свога претходника“ образложио је политичким грешкама које су угрозиле резултате алжирске револуције. Бен Белу није оптужио за издају социјализма већ за напуштање „усвојеног курса“, уклањање сарадника и планирање смена у војсци коју је чинило преко 95% борачког кадра.⁵¹ „Ударац на армију“, који би „довео револуцију у опасност“ и ризиковао сукоб политичке власти са војском био је, у образложењу које је Бумедијен дао Титу, коначан разлог за смену Бен Беле.⁵² Титов одговор био је политички рационалан и без емоција. Пријатељске односе са Бен Белом дефинисао је као „пријатељске односе са представником алжирског народа“, посебно напомињући да се у политици и државним пословима „односи између народа не везују за одређене личности“. Тито је, такође, саопштио своје саговорнику да га је вест о уклањању Бен Беле затекла у Москви. Тако је био у прилици да о смени на политичком врху Алжира одмах размени мишљење са Брежњевом, Косигином и другим руководиоцима СССР. Општи закључак тих разговора је био „да је битно какав ће бити даљи курс руководства у Алжиру“.⁵³ Показало се ускоро, констатовао је Тито, да руководство иде „напредним путем“.

Таква југословенска оцена развоја догађаја у Алжиру и жеља за успостављањем поверења веома брзо су довели до два нова сусрета Тита и Бумедијена. Јуна 1967, током пута за Москву и повратка из Совјетског Савеза, Бумедијен се на кратко задржао у Београду и имао садржајне разговоре са Титом. Непосредан повод Бумедијеновог пута у Москву, а самим тим и сусрета са Титом, био је Арапско-израелски рат и потреба обе стране да о том важном догађају хладноратовске реалности непосредно размене информације, приближе ставове, подстакну организовану помоћ и подршка Насеру, осуде агресивну политику Израела, изврше притисак на велике силе посредно уплетене у сукоб, промисле над смислом догађаја и

---

⁵⁰ Исто.

⁵¹ Током целог излагања посвећеног Бен Бели, вођеног 10. октобра 1966. у вечерњим сатима после званичних разговора у Белој вили на Брионима, Бумедијен ниједном није Бен Белу означио именом већ увек изразом „мој претходник“. – АЈ, КПР (837), I-3-a/2-17.

⁵² АЈ, КПР (837), I-3-a/2-17.

⁵³ Исто.

процеса којима је савремени свет био одређен. Оба сусрета су одисала неспокојством, које је услед суочавања са агресивним наступом САД обузело арапски свет, и незадовољством које је производила политика СССР-а. Обе стране су биле свесне да је арапски свет у сукоб са Израелом и његовим савезником САД ушао разједињен и војно неспреман. Развој догађаја потврђивао је раније процене југословенских дипломата да Египат треба подржати, али не и потхрањивати активности које би водиле отвореном сукобу. Такву позицију Југославије алжирска страна је подржавала. Тим пре јер је Југославија, подједнако као и арапске државе које су се нашле на мети агресије, као јединог кривца означавала Израел и САД. У разговорима вођеним у Београду председник Бумедијен је демонстрирао револуционарност и представио се као нови вођа арапског света, а Ј. Б. Тито показао тактичност неопходну политици несврстаности. Разговор је показао да два државника нису била спремна да буду пасивни посматрачи збивања, већ активни и ангажовани учесници у догађајима који су одређивали будућност.⁵⁴

Почев од априла 1967. Тито и Бумедијен почели су да размењују политичке поруке које су се тицале основних питања савременог света, међународних односа, стратегија развоја. Председници су настојали да у порукама образложе ставове које заступају, у мери у којој је то могуће приближе и усагласе погледе, размене информације и идеје, изнесу утиске о предузетим путовањима, обавесте о садржини сусрета и вођених разговора, покренутим иницијативама, унутрашње-политичком догађајима у сопственим земљама, билатералним односима. Сталне теме о којима су Тито и Бумедијен размењивали информације тицале су се политичких, економских и културних аспеката борбе за независност и равноправност народа и држава Трећег света, колонијализма и неоколонијализма, интервенционализма и интернационализма, Блиског и Средњег истока, неразвијености и развоја. Присност која је постојала у односима Тита и Бен Бела, када је у питању Хуари Бумедијен, није дуго успостављена. Постојало је поштовање.⁵⁵

Мимо непосредних сусрета и размењених порука југословенске дипломате су са пажњом пратиле и обавештавале о приликама у Алжиру. Њихове анализе су говориле да је ослободилачки рат у Алжиру имао све карактеристике „аграрне револуције“, да се Алжир определио за социјализам, да водећу владајућу снагу чини бирократски апарат и администрација, да економска везаност за Француску, јачање сеоских велепоседника и масовна незапосленост спутавају бржи напредак. Из

---

⁵⁴ АЈ, КПР (837), I-3-a/2-20; АЈ, КПР (837), I-5-ц, К-302.

⁵⁵ АЈ, КПР (837), I-1/15; АЈ, КПР (837), I-1/16; АЈ, КПР (837), I-1/17.

извештаја дипломата било је видно да циљеви дела вођства револуције, регрутованог из редова интелигенције, нису у свему били подударни са стремљењима сиромашног устаничког сељаштва које је у ослобођењу од колонијализма превасходно видело прилику за добијање земље која се највећим делом налазила у рукама француских колона. Радикалне и револуционарне масе сматране су у Београду најнапреднијим делом алжирског друштва, а решавање аграрног питања предусловом друштвеног напретка, убрзаног развоја, индустријализације, извлачења из заосталости. Насупрот њима идентификоване су биле и присталице „либералног“ и „парламентарног“ Алжира чији су погледи на основна питања друштвеног развоја умногоме били другачији. Наведене супротности чиниле су, по мишљењу југословенских дипломата, друштвену основу свих криза са којима са Алжир суочавао и промена у руководству земље.⁵⁶

Постигнуто у сфери изградње банкарско-кредитног система, спољнотрговинског и девизног режима, индустријализације и опште друштвене модернизације, административног уређења земље – вредновано је као позитивни учинак владавине Хуари Бумедијена. Уочавано је да Алжир снажи државни сектор привреде, повећава експлоатацију нафте, настоји да технолошки модернизује бројне сегменте привреде, бележи раст спољне трговине, први пут се појављује као кредитор прогресивних земаља Африке. Међу велике успехе режима убрајана је и чињеница да је у земљи први пут произведено довољно жита и премашене потребе исхране становништва. Све је то говорило да је Х. Бумедијен на економском, али и на друштвено-политичком плану, стабилизовао режим.⁵⁷

На спољном плану југословенски аналитичари су процењивали да у наступима револуционарних вођа и даље постоји „декларативни радикализам“, док у спољнополитичкој пракси долази до изражаја „практицизам“ и настојање земље да води независну политику. Као основне постулате спољне политике Алжира они су наглашавали: очување националне независности, спремност на сарадњу на бази реализма и узајамног интереса, изричито немешање у унутрашње послове других земаља, супротстављање економској експлоатацији држава Трећег света, несврставање уз војне блокове, ослобођење држава Африке и друго. Уочавано је, такође, да Алжир напушта резервисани положај према новој конференцији несврстаних земаља и одбацује некадашњи „леви радикализам“. Била је видна и солидарност коју исказује према арапском свету и кризи на Блиском истоку.

---

⁵⁶ АЈ, КПР (837), I-2/43.

⁵⁷ Исто.

Када је у питању политички однос са Југославијом у другој половини 60-их, мимо бројних контаката на највишем нивоу, уочаване су „озбиљне тешкоће“. У основи неспоразума, према мишљењу алжирске стране, била је процена да је Југославија изгубила поверење у постојећи режим у Алжиру. Значајне разлике биле су видне и у различитим погледима на нека од најзначајнијих питања међународних односа попут концепције политике коегзистенције и несврставања, начина решавања кризе на Блиском истоку (Алжир се залагао за војно а Југославија за политичко решење), оцене догађаја у Чехословачкој, потребе сазивања конференције несврстаних земаља.⁵⁸ Разговори вођени у циљу превазилажења наведеног стања показали су да је за обнављање некадашњих „посебних пријатељских односа“ потребно време, стрпљење, упорност, добра воља обе стране и много труда.

*

Заоштравање у међународним односима које је наступило у време Вијетнамског и Арапско-израелског рата, узроковало је озбиљну стагнацију заједничких активности несврстаних земаља. Већина несврстаних земаља је у то време била исувише заокупљена својим ужим националним проблемима и несклона неком енергичнијем глобалном ангажовању. Да би се овакво стање превазишло, Ј. Б. Тито је поново кренуо у својеврсну дипломатску иницијативу. Један од кључних саговорника у том контексту био је алжирски председник Х. Бумедијен. Током званичне посете Алжиру, од 5. до 9. новембра 1969, Тито је покушао да убеди Бумедијена и министра Бутефлику да се застој у решавању актуелних криза у међународним односима може превазићи само добро организованом и синхронизованом акцијом несврстаних земаља.⁵⁹ Бумедијен је био сумњичав у погледу укупног домашаја такве акције и, као и већина арапских лидера, није лично присуствовао Трећој конференцији шефова држава или влада несврстаних земаља у Лусаки.⁶⁰ На тај самит послао је свог министра иностраних послова, Бутефлику. Међутим, позитиван обрт у погледу институционализације Покрета несврстаности, који је остварен у Лусаки, довео је до крупног обрта у Бумедијеновом не само ставу према заједничком наступу несврстаних у међународним односима већ и према Југославији. Од тог тренутка било је видно да се Ј. Б. Тито и Х. Бумедијен све више намећу као најактивнији државници у Покрету несврстаности. Јединственост ставова у вези са већином међународних питања и истоветна оцена жаришта светских криза долазили су до изражаја у њиховој преписци

⁵⁸ Исто.

⁵⁹ АЈ, КПР (837), I-3-a/2–20.

⁶⁰ *Скупови несврстаних земаља*, Београд 1974, 111.

током целог раздобља припрема и одржавања Алжирског самита несврстаних, 1973. године.⁶¹

Бурна збивања у међународним односима која су уследила после Конференције у Алжиру и нагло гранање институционалних механизма Покрета несврстаних – резултирала су како учесталашћу порука Тита и Бумедијена, тако и бројношћу сусрета највиших званичника Југославије и Алжира.

У време када је избио четврти по реду Арапско-израелски рат, 5. октобра 1973, Тито и Бумедијен су пружали снажну политичку и војну подршку Египту и Сирији и улагали заједничке напоре како би подстакли Совјетски Савез да се енергичније ангажује у том склопу, како почетни арапски успеси у рату не би били анулирани. Успешна југословенско-алжирска сарадња и политичка координација по том питању директно се одсликавала у преписци Тита и Бумедијена и у садржини њихових разговора током једнодневне радне посете Бумедијена Београду, 15. октобра 1973. Обојица државника су критиковала и осуђивала настојања званичне Москве да се не уплиће превише у арапско-израелски сукоб и да избегне погоршање односа са Сједињеним Државама, како би се сачувале претпоставке актуелног биполарног детанта двеју суперсила. Истовремено, обојица државника су сматрала пожељном акцију несврстаних земаља, несталних чланица Савета безбедности УН и новоформираног Координационог бироа несврстаних земаља.⁶²

Одређене несагласности у ставовима Југославије и Алжира око модалитета решавања кризе на Блиском истоку појавиле су се после потписивања египатско-израелских споразума о раздвајању и дезангажовању војних снага у области Суецког канала (18. јануара 1974. и 4. септембра 1975). Ни Тито, ни Бумедијен, нису сматрали ово решење идеалним, јер је оно само делимично доприносило нормализацији египатско-израелских односа, али је потенцијално водило слабљењу јединства арапских земаља, остављајући нерешено питање повлачења Израела са Западне обале Јордана и игноришући право палестинског народа на формирање сопствене државе. Ипак, Тито је подржао ове споразуме као својеврстан „допринос миру“, инсистирајући при томе да то треба да буде само „први корак“ у решавању блискоисточне кризе, а да би потом, без одлагања, требало да уследе и споразуми којима би било обезбеђено потпуно и безусловно повлачење Израела са свих окупираних арапских територија. Бумедијен се, пак, придружио лидерима Сирије, Либије, Ирака

---

⁶¹ АЈ, КПП (837), I-1/20; АЈ, КПП (837), I-1/21.

⁶² АЈ, КПП (837), I-1/27; АЈ, КПП (837), I-3-a/2–31; АЈ, КПП (837), I-1/28; АЈ, КПП (837), I-1/32.

и Палестинске ослободилачке организације, који су оштро осуђивали овакав „сепаратни споразум“ и оптуживали египатског председника Садата за издају.⁶³

Па, ипак, поред одређене несагласности у ставовима Београда и Алжира, југословенско-алжирска сарадња је стално показивала тенденцију ширења и обогаћивања новим садржајима. Посебно је долазила до изражаја у настојањима Тита и Бумедијена да се кроз акцију Уједињених нација приступи хитном решавању кризе на Кипру која је ушла у драматичну фазу после државног удара у тој острвској земљи и после насилног свргавања са власти Титовог и Бумедијеновог савезника из Покрета несврстаности – архиепископа Макариоса. Тито и Бумедијен су оптуживали САД да су умешане у овај пуч. Сматрали су да је тај пуч само једна од карика у склопу америчких настојања да потпуно овлада Медитераном путем дестабилизације легалних режима на том простору и довођења на власт себи лојалних политичара. У том смислу, у преписци Тита и Бумедијена, поред настојања да усагласе мере у циљу разрешења кризе, провејава и бојазан двојице државника да би они могли бити следеће мете на удару овакве америчке медитеранске политике.⁶⁴

Оно што је такође подстицајно деловало на све веће приближавање Алжира и Југославије током 70-их година и оно чему је била посвећена посебна пажња у преписци Тита и Бумедијена, била је њихова заједничка изузетно активна улога у борби за радикалну трансформацију постојећег система међународних економских односа и премошћавања све већег јаза који је делио богати Север од сиромашног Југа.⁶⁵ У функцији председавајућег Покрета несврстаности, Бумедијен се наметнуо као иницијатор Шестог специјалног заседања Генералне скупштине УН посвећеног проблемима економског развоја. Бумедијен и Тито су, заједно са мањом групом несврстаних земаља, успели да изборе усвајање Декларације о успостављању новог међународног поретка и Програм акције, документа која ће представљати будућу платформу дијалога и усаглашавања гледишта индустријски развијених земаља и земаља у развоју.⁶⁶

С обзиром на све учесталије и све офанзивније наступе новоформираног тела Покрета несврстаности – Координационог бироа

---

⁶³ АЈ, КПР (837), I-4-ц/3; ДА МСП РС, 1974, стр. пов., ф-2, 245; ДА МСП РС, 1974, стр. пов., ф-2, 135.

⁶⁴ АЈ, КПР (837), I-1/34; АЈ, КПР (837), I-1/38; АЈ, КПР (837), I-1/38; АЈ, КПР (837), I-1/38.

⁶⁵ АЈ, КПР (837), I-1/39.

⁶⁶ АЈ, КПР (837), I-1-4-ц/2-19; АЈ, КПР (837), I-4-ц/2-21; ДА, МСП РС, 1975, стр. пов., ф-1, бр. док. 8.

(којим је председавао представник Алжира, а Југославија била један од најактивнијих чланова), Тито и Бумедијен су се заједно енергично ангажовали и око смиревања драматичне ситуације у Западној Сахари и Либану, током прве половине 1975. и током 1976. године. Тито је у својој преписци са Бумедијеном подржавао алжирску осуду Марока што насилним путем покушава да спречи остварење права народа Западне Сахаре (кога је представљао национал-ослободилачки фронт – ПОЛИСАРИО), као и алжирску подршку муслиманима у крвавом грађанском рату у Либану.⁶⁷

Отварање нових кризних жаришта у свету, а немогућност отклањања проблема генерисаних током претходних година, били су преокупација релативно учесталих сусрета двојице државника и њихове кореспонденције у 1977. и 1978. години (срели су се чак три пута током ове две године). Сложена међународна ситуација и озбиљна искушења са којима се суочавао Покрет несврстаности у ово време, наметнули су се као приоритетне теме, док су бројна друга питања, везана за унапређење билатералних односа, била потиснута у други план.

Сличност у ставовима Тита и Бумедијена у погледу свих кључних међународних проблема дошла је до изражаја током њихових разговора у Алжиру, од 20. до 21. октобра 1977. и разговора у Херцег Новом, од 14. до 15. јануара 1978. Додуше, Тито је већу пажњу поклањао дебати која се водила на Конференцији о европској безбедности и сарадњи, која се одржавала у Београду, од 4. октобра 1977. до 8. марта 1978. и политици двеју суперсила, док се Бумедијен много више концентрисао на проблеме са којима су се суочавале афричке и арапске земље, односно све оштрије међусобне конфликте тих земаља. Први пут, Тито се морао придружити Бумедијеновој оштрој критици политике доскорашњих важних југословенских савезника и Титових пријатеља – свргнутог етиопијског цара Хајла Селасија и египатског лидера Анвара ел Садата (првог, због погубне унутрашње политике, а другог, због војног напада на Либију и претераног везивања за САД). Тито је очигледно био задовољан Бумедијеновим дистанцирањем од доктрине о „природном савезништву“ Покрета несврстаности и Источног блока и од настојања једног броја држава да преусмере Покрет несврстаности и на предстојећем Самиту у Хавани покрену акцију која би водила отупљивању његове антиблоковске оштрице.⁶⁸ Раније су се алжирски званичници по овом питању држали доста неутрално, па чак у извесном

⁶⁷ АЈ, КПР (837), I-1/45; АЈ, КПР (837), I-1/45; АЈ, КПР (837), I-1/46; АЈ, КПР (837), I-1/48; АЈ, КПР (837), I-1/49.

⁶⁸ АЈ, КПР (837), I-2/71–3; АЈ, КПР (837), I-1/45; АЈ, КПР (837), I-3-a/2–33; АЈ, КПР (837), I-1/45; АЈ, КПР (837), I-3-a/2–33.

смислу показивали разумевање за политику тешњег везивања Покрета за блок просовјетских држава.

Тито и Бумедијен последњи пут су се сусрели и водили разговоре 22. и 23. јула 1978. у Београду, а потом 26. јула и 1. августа на Брионима. Посебну пажњу придавали су Министарској конференцији несврстаних земаља, посвећеној припремама за предстојећи Самит несврстаних у Хавани, која се управо у то време одржавала у Београду и коју је отворио Тито 25. јула. Главну преокупацију алжирског председника и даље је представљала ескалација кризе у Западној Сахари и оштар сукоб народа Западне Сахаре са Мароком, који се свим средствима супротстављао настојањима тог народа за остварењем права на самоопредељење. Будући да је Алжир пружао политичку и војну подршку покрету ПОЛИСАРИО, све већа је била опасност од избијања директног војног сукоба Алжира и Марока. Сагласност у гледиштима југословенске и алжирске стране по овом, али и по низу других међународних питања, допринела је додатној дози отопљавања југословенско-алжирских односа.⁶⁹ Међутим, време сусрета Тита и Бумедијена је уједно било и време када се Бумедијен борио са озбиљним здравственим проблемима, који ће крајем те године узроковати његову смрт и отворити ново раздобље у спољнополитичкој историји Алжира под вођством новог алжирског лидера Шадли Бенцедиде (који је представљао компромисно решење између лево и десно оријентисаних алжирских војних официра).

Политика Алжира према Југославији се није битно променила после Бумедијеновог силаска са политичке сцене. Али, и унутрашња и спољна политика обе земље током година које су уследиле биле су подвргнуте озбиљним искушењима која су подразумевала значајне корекције. То се делимично испољило током првог сусрета Тита са председником Бенцедидом, уприличеног током званичне посете југословенског председника Алжиру од 28. до 31. маја 1979.⁷⁰

Прилика да се још једном сусретну и размене гледишта указала се током Шесте конференције шефова држава или влада несврстаних земаља, у Хавани, почетком септембра 1979. Тито, Шадли и Индира Ганди, у настојању да дају потпуно нову физиономију завршном документу Конференције (заснованом на кубанском пројекту савезништва Покрета несврстаности са Источним блоком) – уобличили су сасвим нов текст, у коме су први пут конзистентно наведени критеријуми, циљеви и принципи несврстаности. Тако су њих троје постали аутори документа на коме ће се

---

⁶⁹ АЈ, КПП (837), I-2/76–1.

⁷⁰ АЈ, КПП (837), I-2/71–3; АЈ, КПП (837), I-1/45; АЈ, КПП (837), I-3-a/2–33; АЈ, КПП (837), I-1/45; АЈ, КПП (837), I-3-a/2–33.

убудуће заснивати политика и стратегија Покрета несврстаности и који ће касније, стога, добити популарни назив – Повеља несврстаности. Шадли се на крају Конференције придружио осталим лидерима несврстаних земаља приликом уручивања посебног признања Титу за његове заслуге у остваривању мирољубиве мисије Покрета несврстаности и очувања јединства и солидарности његових чланица.⁷¹

Љубодраг Димић
Драган Богетић

---

⁷¹ Годишњак Института за међународну политику и привреду 1979, Београд 1980, 39–60.